

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Нестеренко Вікторія Володимирівна

УДК: 370.711+378.013+372.21+378.175.4

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В СИСТЕМІ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти,

13.00.08 – дошкільна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Карпова Елла Едуардівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки

Офіційні опоненти - доктор педагогічних наук, професор
Біда Олена Анатоліївна,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти

доктор педагогічних наук, професор
Пріма Раїса Миколаївна,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

доктор педагогічних наук, доцент
Степанова Тетяна Михайлівна,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, декан факультету розвитку дитини, завідувач кафедри дошкільної освіти і соціального розвитку особистості

Захист дисертації відбудеться 18 червня 2013 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий 17 травня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Соціально-економічний розвиток України висуває перед вищою школою нові цілі і завдання, зокрема забезпечення пріоритетності розвитку людини як особистості і громадянина; виведення вітчизняної освіти на рівень розвинених країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних основ. Вирішення цих завдань передбачає входження у світове інформаційне суспільство через широке впровадження новітніх технологій і технічних засобів комунікації; реалізацію заходів щодо демократизації і гуманізації освітнього процесу, забезпечення його доступності для всіх громадян.

У програмі ЮНЕСКО наголошується, що система вищої освіти, яка відповідає викликам сьогодення, має змінити концепцію навчання на все життя. Постає проблема підготовки фахівців не тільки до опанування професійної діяльності, але й уміння постійно (упродовж усього життя) підвищувати свій професійний рівень. У дослідженнях вітчизняних учених підготовка фахівців нової генерації, спроможних адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід, пов'язується з безперервною освітою (В. П. Андрущенко, Г. О. Атанов, Г. О. Балл, В. І. Бондар, В. П. Вахтерова, Б. С. Гершунський, І. А. Зязюн, М. З. Згуровський, Б. І. Корольов, Н. Г. Ничкало, О. Г. Мороз, С. О. Сисоєва, Д. В. Чернілевський та ін.).

Ідея безперервної освіти, шляхи і засоби її реалізації обґрунтовується у філософських, соціальних, психологічних, педагогічних аспектах у працях А. М. Алексюка, М. М. Боритко, О. П. Владиславлева, М. В. Гамезо, Б. С. Гершунського, В. В. Горшкова, Ю. М. Кулюткіна, В. С. Ледньова, В. І. Лугового, В. К. Майбороди, В. Г. Онушкіна, В. М. Турченко, Ф. Р. Филипова та ін. Для її практичного впровадження узгоджено цілі, завдання і зміст усіх ланок системи освіти; вдосконалено і введено варіативні форми післядипломної освіти; дистанційну освіту й освіту онлайн (О. О. Андрєєв, Н. В. Морзе, Є. С. Полат, Н. Г. Сиротенко, А. В. Хуторської та ін.). Популярним і затребуваним у процесі безперервної освіти залишається заочне навчання, яке, поряд із денною, охоплює в Україні всю систему професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах і дозволяє навчатись у будь-якому віці без відриву від роботи і місця проживання. Водночас у працях практиків і науковців лише наголошується на необхідності розвитку й удосконалення системи заочної форми навчання у вищій школі. У наукових дослідженнях ця проблема тривалий час фактично не порушувалась і тільки в останнє десятиріччя стала привертати увагу вчених. Зокрема, досліджено історію, сучасний стан і перспективи вищої заочної освіти (О. А. Біда, І. І. Гурьєва, В. М. Лазарєв, І. Г. Шамсутдінова); схарактеризовано структуру вищої заочної педагогічної освіти в Україні (Т. І. Кобзарєва); визначено відмінності і спільні риси заочної і дистанційної освіти (К. В. Корсак), педагогічні проблеми заочного навчання (О. С. Дьюал), педагогічні умови впровадження інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці студентів заочної

форми навчання (О. С. Поплєвко, Н. Ф. Телешева); доведено доцільність удосконалення заочного навчання студентів у вищій школі засобами відкритої освіти (Н. М. Бикова); формування стратегії їхньої професійної саморегуляції (І. І. Ашкінатзе) та особливості організації самостійної роботи студентів молодших курсів (Л. П. Давидова) тощо.

Розробці проблем підготовки фахівців у системі заочного навчання сприяло виявлення особливостей навчання дорослих, що становлять основний контингент студентів у системі заочного навчання (В. М. Вергасов, А. В. Даринський, А. О. Деркач, Б. О. Житник, В. Б. Коновалова, В. В. Крижко, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, Є. М. Павлютенков, К. В. Петров, В. А. Петровський, В. А. Семиченко, В. Д. Шадриков та ін.). Розкрито соціальні аспекти андрагогіки, модульне структурування освіти дорослих (М. Т. Громкова); принципи, технології, форми і методи навчання дорослих (С. І. Змійов, Г. К. Капітанська, Л. М. Нургалєєв, Є. В. Плотникова, В. І. Подкоритов, Н. Є. Седова); схарактеризовано зарубіжний досвід навчання дорослих (Л. М. Мітіна). Натомість у контексті підготовки фахівців у системі вищого педагогічного заочного навчання ці питання не розглядались.

З-поміж проблем підвищення якості професійної підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх педагогів різних спеціальностей гострою є проблема підготовки фахівців для дошкільної освіти. Курс української держави на покращення демографічної ситуації у країні, оновлення й розширення мережі дошкільних навчальних закладів, упровадження сучасних методик виховання і розвитку дітей дошкільного віку вимагає принципового оновлення і поповнення корпусу педагогічними кадрами нової генерації. Адже якість професійної підготовки педагогів дошкільного фаху зумовлює рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. На цьому акцентують увагу вчені, розглядаючи різні аспекти проблеми вдосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти і професійного становлення майбутнього вихователя. Розглянуто теоретичні і методичні аспекти ступеневої підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах (Л. В. Артемова); сутність компетентнісного підходу у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі (А. М. Богуш) і формування їхньої професійної компетентності (Г. В. Беленька); фахової підготовки майбутнього педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей (Н. Г. Грама); до роботи з неблагополучними сім'ями (Т. Г. Жаровцева), управління системою фізичного виховання дітей дошкільних навчальних закладів (Н. Ф. Денисенко, Т. О. Пономаренко). Окремий напрям складає розробка теоретичних і методичних засад організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів (О. Г. Кучерявий); формування їхньої еколого-педагогічної культури (Н. В. Лисенко); художніх і конструктивних умінь (Н. М. Голота); організації педагогічної практики майбутніх педагогів дошкільної освіти (М. А. Машовець); особливостей їхньої підготовки за кредитно-модульною системою організації навчального процесу (Т. І. Поніманська), системою варіативної професійної під-

готовки (Р. М. Пріма) та інші. Водночас зауважимо, що всі дослідження з проблеми підготовки фахівців з дошкільної освіти у вищих навчальних закладах зорієнтовані тільки на денну форму навчання, незважаючи на те, що переважна кількість вихователів, які працюють у дошкільних навчальних закладах, здобувають вищу педагогічну освіту і підвищують свій освітньо-кваліфікаційний рівень за заочною формою навчання.

Отже, відсутність у педагогічній науці цілісного уявлення щодо особливостей заочного навчання, шляхів і засобів його модернізації в системі вищої освіти у цілому та професійній підготовці фахівців дошкільної освіти зокрема, сприяло виникненню таких суперечностей між:

- високим рівнем попиту на безперервну вищу професійну дошкільну освіту і відсутністю науково обґрунтованої теорії професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у системі заочного навчання;

- необхідністю адаптації студентів вищого педагогічного навчального закладу до умов заочної форми навчання і відсутністю теоретично обґрунтованих засад забезпечення означеної підготовки;

- зростаючими темпами інформатизації освітнього процесу у вищому навчальному закладі і низьким рівнем використання сучасних телекомунікаційних засобів і технологій у підготовці студентів заочного навчання – майбутніх фахівців дошкільної освіти;

- неухильно зростаючим обсягом навчального матеріалу, необхідного для самостійного опрацювання майбутнім спеціалістам дошкільної освіти, і відсутністю методичного забезпечення цього процесу в умовах заочної форми навчання.

Ураховуючи соціальну значущість проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти за заочною формою навчання, відсутність наукових досліджень, що відповідають об'єктивним обставинам змін у системі вищої заочної педагогічної освіти, було визначено **тему** дослідження «Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до тем: «Професійне становлення педагога в умовах модернізації вищої освіти» (№ 0109U000188), «Індивідуалізація професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах заочного навчання у вищому навчальному закладі» (№ 0111U000168), кафедри дошкільної педагогіки Інституту дошкільної та спеціальної освіти, що входять до тематичного плану наукових досліджень Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 10 від 24 червня 2010 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 26 жовтня 2010 р.).

Мета дослідження: науково обґрунтувати й експериментально апробувати андрагогічну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти на початковому етапі заочного навчання.

Завдання дослідження:

1. Визначити й обґрунтувати теоретико-методологічні концепти підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності в системі заочного навчання.
2. Розкрити сутність і структуру поняття «підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання» та «підготовленість студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності»; уточнити поняття «система заочного навчання», «самостійна навчальна діяльність студентів заочної форми навчання».
3. Схарактеризувати особливості студентів заочної форми дошкільної професійної підготовки як суб'єктів самостійної навчальної діяльності.
4. Розробити й обґрунтувати андрагогічну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання.
5. Обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання.
6. Визначити компоненти і показники підготовленості студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності на початковому етапі підготовки у виші.
7. Виявити взаємозв'язок індивідуальної підготовленості студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності з успішністю їхньої підготовки.
8. Розробити й апробувати експериментальну методику підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до самостійної навчальної діяльності в системі заочного навчання за андрагогічною моделлю.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі в системі заочного навчання.

Предмет дослідження: організація і зміст початкового етапу підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання у виші.

Загальна гіпотеза дослідження: успішність підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності в системі заочного навчання вишу зумовлюється станом їхньої підготовленості до самостійної навчальної діяльності. Формування такої підготовленості забезпечується організацією підготовки студентів заочної форми навчання за андрагогічною моделлю, що складається з діагностувального, прогнозувального, змістово-методичного і результативного компонентів, відповідних педагогічних умов і методики навчання самостійної навчальної діяльності.

Загальну гіпотезу конкретизовано частковими припущеннями, що визначають сутність експериментальної методики, а саме:

- формування підготовленості майбутніх фахівців дошкільної освіти до самостійної навчальної діяльності буде ефективним, якщо в процесі їхньої підготовки в системі заочного навчання буде реалізовано такі педагогічні умови: 1) індивідуалізація освітнього процесу, що створює простір і можливість коригування навчання студентів у виші відповідно до розвитку їхньої індивідуальності й особистісних проявів як дорослих; 2) персоналізація навчальної діяльності студентів, яка базується на відповідальності кожної особистості за обраний шлях, форми і засоби опанування змісту підготовки у виші; 3) фасилітативна підтримка студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності.

Провідна ідея дослідження: ефективність підготовки у вищому навчальному закладі майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах заочного навчання на початковому етапі зумовлюється урахуванням і розвитком їхніх потенційних індивідуальних можливостей і відповідності особливостям навчання дорослих.

Реалізації провідної ідеї концепції сприятиме відповідне методологічне забезпечення дослідження, представлене як різнобічне висвітлення історичного, методологічного, теоретичного і методичного аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання.

Концепція дослідження. В основу концепції покладено ідею про зумовленість якості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності в системі заочного навчання ступенем урахування у навчальному процесі їхніх індивідуальних можливостей як суб'єктів навчальної діяльності; залежності ефективності такої підготовки від змісту і принципів організації самостійної навчальної діяльності студентів. Реалізація цієї ідеї базується на трьох взаємопов'язаних концептах:

1. *Методологічний концепт* становлять положення щодо пізнання об'єктивної дійсності за законами єдності й боротьби протилежностей, взаємного перебігу кількісних і якісних змін, їх відбиття у структурі цілісності і способах її функціонування.

Означені положення обґрунтовуються використанням у дослідженні:

- системного підходу, що виявляє різноманітний характер взаємозв'язків (суб'єкт-об'єктних, суб'єкт-суб'єктних, змістово-цільових, змістово-регульовальних і т. ін.) складових процесу професійної підготовки як цілісного утворення (А. М. Авер'янов, В. Г. Афанасьєв, Л. Ф. Бергаланфі, І. В. Блауберг, В. М. Садовський, А. І. Уйюмов, Е. Г. Юдін та ін.);

- синергетичного підходу, що характеризує процес підготовки майбутніх фахівців у системі заочного навчання як відкриту багатокомпонентну систему, якій властиві саморозвиток і саморегуляція (В. І. Аршинов, С. В. Бірюков, В. П. Бранський, О. М. Князева, І. Пригожин та ін.);

- особистісно зорієнтованого підходу, що передбачає розгляд процесу підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти до професійної діяльності в системі заочного навчання з позиції

його суб'єктів, які виявляють свої можливості, здібності і виступають творцями професійного становлення і самоактуалізації (А. Л. Адлер, Є. В. Бондаревська, А. Х. Маслоу, К. К. Платонов, К. Р. Роджерс, С. Л. Рубінштейн, В. В. Серіков, О. Л. Подліняєв, І. С. Якиманська та ін.);

- акмеологічного підходу, що визначає вибір системи принципів, форм та методів навчання відповідно до вікових особливостей студентів заочної освіти і їхнього становлення як суб'єктів самостійної навчальної діяльності (О. О. Бодальов, Н. Ф. Вишнякова, Ю. О. Ганін, І. Д. Демакова, А. О. Деркач, В. І. Долгова, І. А. Колеснікова, В. М. Максимова, А. З. Рахімов та ін.).

2. *Теоретичний концепт*, визначає систему вихідних параметрів і дефініцій, які розкривають розуміння сутності професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, її специфічних функцій і характеристик. Визначальним для теоретичного концепту є положення, згідно з яким підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання відбувається як поступове усвідомлення себе і своїх можливостей у контексті професійної діяльності, що засвоюється. Така підготовка базується на принципі єдності свідомості, особистості і діяльності, і відбувається при домінуванні суб'єкта у створенні власної Я-концепції як студента і майбутнього фахівця дошкільної освіти.

Теоретичні засади дослідження склали наукові концепції, що розкривають теорію і технологію:

- навчання дорослих (Б. Г. Ананьєв, Т. Г. Браже, С. Г. Вершловський, Л. Л. Горбунова, М. Т. Громкова, А. В. Даринський, О. М. Єлизарова, І. А. Колеснікова, Ю. М. Кулюткін, Л. М. Лесохіна, А. М. Мітіна, В. Г. Онушкін, В. І. Подобєд, Д. Ретер, Е. Р. Саїтбаєва, Є. П. Тонконога та ін.);

- удосконалення професійної підготовки педагогів (О. А. Абдулліна, В. В. Горшкова, В. М. Гриньова, В. О. Гусєв, Е. Е. Карпова, Н. В. Кічук, А. Ф. Линенко, Г. О. Нагорна, М. Д. Никандров, Р. М. Пріма, В. А. Семиченко, З. І. Слєпкань, Н. Л. Стефанова, Н. Д. Хмель та ін.);

- формування особистості педагога в процесі його професійного становлення (Л. П. Булаєва, В. І. Загвязинський, І. А. Зязюн, М. Б. Євтух, Л. В. Кондрашова, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, З. Н. Курлянд, М. О. Лазарєв, Л. С. Нечепоренко, В. О. Сластьонін, Н. М. Тарасевич, Р. І. Хмельюк, О. І. Щербаков та ін.);

- інновацій у підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності (А. М. Алексюк, В. П. Безпалько, І. М. Богданова, А. О. Вербицький, Т. О. Дмитренко, В. І. Євдокимов, В. І. Лозова, В. М. Монахов, А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, І. Ф. Прокопенко, С. Пейперт, Б. Ф. Скіннер, І. А. Смолюк, Х. Мітчел, О. Г. Шпак та ін.);

- індивідуалізації професійної підготовки майбутніх педагогів (Т. В. Бурлакова, І. В. Лемешева, О. М. Пехота, Т. М. Степанова та ін.).

3. *Технологічний концепт* включає розробку й реалізацію методики андрагогічної моделі

підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, що передбачає педагогічний супровід самовизначення, саморозвитку і самоактуалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти в межах самостійної навчальної діяльності на засадах індивідуального зростання за допомогою спеціально дібраних діагностувальних і тренувальних програм, індивідуалізації та персоналізації завдань для самостійної навчальної роботи, що супроводжують базову професійну підготовку.

Технологічні засади дослідження склали наукові концепції, що розкривають:

- методика організації самостійної навчальної діяльності майбутніх фахівців (В. Є. Бенера, О. А. Біда, Л. Г. Вяткін, Л. П. Давидова, І. І. Деркач, В. О. Казаков, Т. А. Камишнікова, Н. Л. Стефанова та ін.);
- критерії і показники ефективності навчально-виховного процесу (Ю. К. Бабанський, О. М. Іонова, В. А. Казаков, О. В. Попова, Л. С. Подимова, Н. Ф. Тализіна, В. О. Сластьонін та ін.);
- методику використання та впровадження інформаційних комп'ютерних технологій у навчальному процесі ВНЗ (В. Ю. Биков, Ю. П. Господарик, М. С. Дмитрисєва, М. І. Жалдак, Є. С. Полат, О. В. Співаковський та ін.).

Для вирішення визначених завдань дослідження і перевірки його вихідних припущень використовувалася комплекс **методів**. З метою визначення поняттєво-категоріального апарату, порівняння й зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, розгляду теоретичних питань використано *методи аналізу* (ретроспективний, порівняльний) літературних джерел; для обґрунтування і розробки андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання - *методи теоретичного і математичного моделювання*. Задля визначення стану підготовленості студентів заочного навчання до самостійної навчальної діяльності застосовано *емпіричні методи*: діагностувальні (анкетування, опитування, тестування), обсерваційні (спостереження, самоаналіз, самооцінка, рефлексія); для виявлення ефективності педагогічних умов та методики підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності в системі заочного навчання за андрагогічною моделлю використано *педагогічний експеримент* (розвідувально-пошуковий, констатувальний і формувальний); для перевірки достовірності отриманих результатів дослідження – кількісний та якісний аналіз емпіричних даних *методами кореляційного, кластерного, факторного, регресійного аналізу*. Статистична обробка здійснювалася за допомогою програмного продукту Майкрософт StatSoft Statistica v6.0.

Експериментальна база дослідження. Експериментально-дослідна робота була здійснена на базі підготовки студентів напряму 6.010101 – «Дошкільна освіта» в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського, Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Херсонському та Мукачівському

державних університетів, упродовж 2008-2012 навчальних років. До статистичної обробки даних увійшли результати тестування 749 студентів заочної форми навчання у педагогічних вишах. У формувальному експерименті взяли участь 279 студентів 1 курсу заочної форми навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Наукова новизна дослідження. Вперше розроблено й науково обґрунтовано концепцію підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти на початковому етапі в умовах заочного навчання, яка охоплює методологічний, теоретичний та технологічний концепти. Розкрито сутність і структуру підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, її особливості; визначено поняття «підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання» (спеціально організований процес опанування майбутнім вихователем професійної діяльності, що відбувається без відриву від основного місця роботи в контексті цілеспрямованої самостійної навчальної діяльності під керівництвом і за підтримкою викладачів вишу; базується на поступовому усвідомленні майбутнім фахівцем себе і своїх можливостей у засвоєній професійній діяльності й оволодінні вмінням учитися самостійно) та «підготовленість студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності» (індивідуальна характеристика здатності майбутнього фахівця бути суб'єктом навчальної діяльності в процесі професійної підготовки); схарактеризовано особливості студентів заочної форми дошкільної професійної підготовки як суб'єктів самостійної навчальної діяльності (позитивна й усвідомлена мотивація навчання, відповідальність, усвідомленість інформаційного запиту, ангажованість, здатність до рефлексії, критичність, відкритість і децентрованість мислення, самостійність); визначено компоненти їхньої підготовленості до самостійної навчальної діяльності (відкритість до змін, загальні розумові здібності, вміння опрацьовувати інформацію), показники (ригідність/мобільність; узагальнення та аналіз матеріалу, інертність мислення і переключення, емоційні компоненти мислення і відволікання, швидкість і точність сприйняття; закономірності числового ряду, визначення суттєвих ознак, складні аналогії, виключення понять) та особливості їх зв'язку відповідно до віку студентів; створено математичні моделі лінійної регресії, що дозволяють складати прогнози ефективності підготовки студентів на початковому етапі навчання у вищому навчальному закладі з урахуванням їхнього віку та вияву індивідуальної підготовленості до самостійної навчальної діяльності; розроблено андрагогічну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, яка складається з чотирьох компонентів (діагностувальний, прогнозувальний, змістово-методичний та результативний), педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання (індивідуалізація освітнього процесу, персоналізація навчальної діяльності студентів, фасилітативна підтримка студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності) і форм їх реалізації (вхідне і поточне

комп'ютерне тестування, виконання навчальних завдань для самостійної роботи з консультативною підтримкою і методичним супроводом викладача за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій); уточнено поняття «система заочного навчання», «самостійна навчальна діяльність студентів заочної форми навчання».

Дістали подальшого розвитку теорія і методика професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання у вищих навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці: експериментальної методики підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання в процесі опрацювання нормативних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка» за напрямом підготовки 6.010101 – «Дошкільна освіта» з використанням комп'ютерних технологій; системи завдань для самостійної роботи студентів, що спрямовані на розвиток їхніх розумових здібностей, навичок логічного мислення, відкритості до нової інформації; системи дистанційного тестування індивідуальних здібностей студентів до самостійного навчання.

Результати дослідження можуть бути використані викладачами вищих педагогічних закладів освіти всіх рівнів акредитації, які здійснюють підготовку і перепідготовку фахівців дошкільного профілю, а також при розробці програм та інноваційних навчальних курсів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Упровадження результатів дослідження з підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання відбувалось у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт № 3084 від 27.11.2012), Миколаївському національному університеті імені В. О. Сухомлинського (акт № 08.1/1972 від 13.12.2012), Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (акт № 1/4973 від 12.12.2012), Херсонському державному університеті (акт № 07-12/2581 від 03.12.2012), Мукачівському державному університеті (акт № 2783 від 28.11.2012), Рівненському державному гуманітарному університеті (акт № 182 від 28.12.2012), Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» (акт № 68-12-357 від 13.12.2012), на психолого-педагогічному факультеті Республіканського вищого навчального закладу «Кримський інженерно-педагогічний університет» (акт № 01.3-08/980 від 04.12.2012).

Достовірність висновків і результатів дослідження забезпечуються визначеною методологією та логікою вирішуваних завдань; застосуванням методів, адекватних предмету та завданням дослідження; репрезентативністю вибірки учасників експерименту; тривалим характером експериментально-дослідної роботи; застосуванням кількісного та якісного аналізу експериментальних даних; відповідність зафіксованих у дослідженні емпіричних фактів масовій педагогі-

чній практиці.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях («Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі», (м. Одеса, 2009), «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти», (м. Херсон, 2011р.), «Управління якістю підготовки фахівців», (м. Одеса, 2011), «Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування», (м. Одеса, 2011), «Теоретичні та методологічні проблеми сучасної педагогіки та психології», (м. Одеса, 2012), «Проблеми та перспективи формування інноваційної системи освіти в XXI столітті», (м. Львів, 2012), «Наука: вчора, сьогодні, завтра», (м. Горловка, 2012), «Педагогіка та психологія: традиції та інновації», (м. Харків, 2012), «Педагогічна складова підготовки фахівців із соціального захисту дитинства» (м. Челябінск, 2011), «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2012), «Инновационный потенциал стран Евразийского сообщества и ближнего зарубежья в формировании нового общества XXI века» (г. Москва, 2012), «European Science and Technology» (с. Wiesbaden, Germany, 2012)); II міжнародному конгресі («Миссия учителя в современном мире» (г. Одесса, 2012)), міжнародних педагогічних конгресах («Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи (м. Одеса, 2011), «Теоретико-методичні засади передшкільної освіти в сучасному освітньому просторі» (м. Миколаїв, 2012)), II і III відкритих міжнародних наукових форумах («Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции» (г. Одесса, 2011, 2012); всеукраїнських наукових конференціях («Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика» (м. Одеса, 2010), «Науково-дослідна робота у вищих навчальних закладах: досвід та проблеми», (м. Одеса, 2011), «Педагогіка вищої школи: науки, молоді та спорту України», (м. Запоріжжя, 2011), «Проблеми компетентнісного підходу у підготовці майбутніх вчителів: тенденції та перспективи», (м. Кривий Ріг, 2012), «Професійно-творча самореалізація педагога в умовах інноваційної освіти», (м. Суми, 2012); «Придніпровських соціально-гуманітарних читаннях»: Кіровоградська сесія I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кіровоград, 2012), «Придніпровських соціально-гуманітарних читаннях»: Бердянська сесія I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Бердянськ, 2012)).

Матеріали кандидатської дисертації «Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя», захищеної у 2003 році, у тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 48 наукових і науково-методичних працях, зокрема: 2 монографіях, 24 статтях у фахових виданнях (2 в електронних виданнях), 3 статтях у фахових виданнях зарубіжних країн (1 в електронному виданні), 3 статтях у наукових збірках і періодичних виданнях, 16 статтях у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських

науково-практичних конференцій. Усі роботи одноосібні.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків (10). Основний зміст викладений на 375 сторінках тексту, до якого входять 22 таблиці, 27 рисунків, що обіймають 12 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 572 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, концепцію, завдання і методи дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, подано відомості про апробацію і впровадження результатів роботи.

У **першому розділі «Методологічні засади дослідження підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання»** висвітлено методологію дослідження та її складники, репрезентовано основні категорії і поняття дослідження, зокрема «підготовка», «підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання», «підготовленість студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності».

Аналіз педагогічних теорій, присвячених проблемі підготовки фахівців у вищій школі, засвідчує постійне збільшення кількості наукових фактів і ключових понять, що позначають цей процес і відображають його сутність, поглиблення їх змістового наповнення. Уточнення змісту основних понять і категорій, якими позначаються досліджувані явища, їх співвідношення, виявило різноманіття їх тлумачень, що зумовлено використанням різних науково-теоретичних і методичних підходів.

Відомо, що системний підхід (А. М. Авер'янов, В. Г. Афанасьєв, Л. Ф. Бергаланфі, І. В. Блауберг, В. М. Садовський, А. І. Уйомов, Е. Г. Юдін та ін.) зорієнтований на розгляд багатовимірних і багаторівневих педагогічних явищ в об'ємі таких категорій, як «цілісність», «система», «відношення», «зв'язок», «взаємодія», «структура», що дає підстави для розробки адекватних дійсності моделей складних об'єктів і процесів. Застосування системного підходу в процесі дослідження підготовки майбутнього педагога в педагогічному ВНЗ у системі заочного навчання використано для визначення цілей, змісту, особливостей функціонування цього процесу з позиції об'єктивно заданого соціального замовлення, що відображає, з одного боку, суспільну потребу в певній особистості та індивідуальності, з іншого - суб'єктивно заданий результат, продиктований потребами і можливостями розвитку самої людини.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури засвідчує, що категорія «підготовка» використовується для позначення особливого соціокультурного процесу, метою якого є спеціальне залучення людини до оволодіння певним досвідом життєдіяльності, що передається у вигляді сукупності знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, і за результатами присвоєння яких

вона може бути готовою до відтворення цього досвіду в конкретній діяльності (О. А. Абдулліна, С. І. Архангельський, Ю. К. Бабанський, Г. А. Бокарева, С. М. Вишнякова, Н. В. Кузьміна, С. В. Кульневич, Л. М. Серебреннікова, В. О. Сластьонін, Ю. Г. Фокін). У термінах сучасної психології цей процес позначається як становлення суб'єкта діяльності (А. В. Брушлинський, І. О. Зимня, С. В. Кульневич, В. В. Серіков, Д. М. Узнадзе, В. А. Ядов). Характерною властивістю підготовки, як спеціально організованого процесу передання досвіду, є обов'язкова наявність у ньому змісту навчання як упорядкованого і матеріалізованого певного досвіду діяльності у формі відповідних знань, умінь і навичок; суб'єкта навчання – того, хто має бажання оволодіти цим досвідом та іншого суб'єкта, який володіє необхідним досвідом і своїми діями здатний організувати навчання інших. Відповідно до цього професійна підготовка виступає конкретною формою його існування в суспільстві, де термін «професійна» звужує все різноманіття способів її здійснення до передання людині досвіду, набутого при виконанні конкретної професійної діяльності і необхідного для її відтворення. Професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти забезпечує передання досвіду педагогічної діяльності, що пов'язана з професією вихователя дошкільного навчального закладу та її функціонуванням у сфері дошкільної освіти.

Заочне навчання – це особлива форма організації професійної підготовки осіб, які здобуття освіти поєднують із трудовою діяльністю. Таке навчання передбачає відвідування студентами короткочасового циклу настановчих лекцій і опанування змісту навчальних дисциплін відповідно до чинних навчальних планів та навчальних програм шляхом самостійного виконання поточних завдань, контрольних і курсових робіт, звітування про свою самостійну підготовку в процесі екзаменаційних сесій. Заочне навчання як форму професійної підготовки майбутніх педагогів визначає спеціально організована самостійна навчально-пізнавальна діяльність, яка відбувається поза безпосереднього контакту з викладачами, за місцем проживання студентів і без відриву їх від основної роботи. Відрізняє заочне навчання те, що суб'єктом освітньої діяльності виступає доросла людина.

Відповідно до положень синергетичного підходу, людина є «відкритою системою», яка постійно обмінюється енергією, речовиною та інформацією з довкіллям, має власний внутрішній зміст і безліч внутрішніх станів. Відкритість людини як складно організованої системи визначає можливість набуття нею якісно нових, емерджентних властивостей, формування яких зумовлюються комплексом зовнішніх і внутрішніх впливів і взаємодій. Прояв таких властивостей у будь-який момент може призвести до стрибкоподібної зміни траєкторії розвитку людини, втрати його прямолінійного характеру і випадіння суб'єкта за межі, в яких його розвиток є легко і точно передбачуваним на підставі відомих фактів із цього процесу. Особливо гостро нелінійний характер розвитку суб'єкта діяльності виявляється у стадії дорослості, коли людина менше піддається зовнішнім впливам і здатна свідомо обирати індивідуальний шлях розвитку за власним ви-

бором. Психологічно дорослість студентів заочного навчання виявляється в тому, що вони здатні свідомо взяти на себе відповідальність за власні вчинки, прояв власної активності і власний розвиток у процесі професійної підготовки у виші. З погляду синергетичного підходу, студент саме заочної форми навчання є відповідальним за результати своєї підготовки, їх якість, оскільки він їх творить власними зусиллями і відповідно до власних можливостей.

Отже, синергетичний підхід визначає сутність і структуру професійної підготовки студентів у системі заочного навчання як процесу, пов'язаного із самоорганізацією, самоактуалізацією і самореалізацією його суб'єктів. Стосовно професійної підготовки майбутніх фахівців у системі заочного навчання, то самоорганізація відбувається як процес (або сукупність процесів), що сприяє підтриманню оптимального функціонування особистості, її самобудуванню, самовідновленню і самозміни як системного утворення. Самоактуалізація у цьому процесі виступає як безперервна реалізація потенційних можливостей, здібностей і талантів його суб'єктів, як звершення їх місії, або покликання, долі тощо, як більш повне пізнання і, таким чином, прийняття своєї власної природи, як невинне прагнення до єдності, інтеграції, внутрішньої синергії особистості. Самореалізація виявляє бажання людини реалізувати свої таланти і здібності в процесі професійної підготовки і в діяльності, яку вона опановує; є прагненням людини виявити свою сутність, відкривши свої позитивні боки.

У педагогічних дослідженнях вихідною позицією акмеологічного підходу (О. О. Бодальов, Н. Ф. Вишнякова, Ю. О. Ганін, І. Д. Демакова, А. О. Деркач, В. І. Долгова, І. А. Колеснікова, В. М. Максимова, А. З. Рахімов та ін.) є орієнтація педагога на вищі досягнення у професійно-педагогічній діяльності. Увага повертається на визнання загальнолюдських цінностей свободи, права, гідності, створення стратегії життєдіяльності, що передбачає постійний рух до реалізації нових, більш складних, ніж раніше, задумів, результати яких необхідні для досягнення професійних висот, створення середовища для власного розвитку, вироблення «акме-поведінки» (життєусталеність, внесок у загальнолюдську культуру в межах професії, міцність здоров'я забезпечує довгожителство, громадянські, суспільно значущі в соціокультурному аспекті діяння тощо). Акмеологічний підхід у роботі з майбутніми фахівцями дошкільної освіти в системі заочного навчання висвітлює регулятори становлення їхнього професіоналізму, що потребує інтеграції психолого-педагогічних і предметно-методичних знань студентів; організації активних форм їхньої взаємодії з викладачем; організації навчальних занять із урахуванням індивідуально-типологічних особливостей особистості та її діяльності; діагностики їхніх проблем і потреб у знаннях; безперервності навчання тощо.

У межах особистісно зорієнтованого підходу (А. Л. Адлер, Є. В. Бондаревська, А. Х. Маслоу, К. К. Платонов, К. Р. Роджерс, С. Л. Рубінштейн, В. В. Серіков, О. Л. Подліняєв, І. С. Якиманська та ін.) передбачається, що і педагоги, і студенти ставляться один до одного як до

самостійної цінності, що виявляється у визнанні індивідуальності, неповторності й унікальності кожного учасника педагогічного процесу і потребує поважного і толерантного ставлення. Відтворення цього підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання зумовлено пошуком і впровадженням педагогічних умов і освітніх технологій, які забезпечують можливість кожному студенту розвиватись у навчальному процесі відповідно до власних цілей, здібностей і освітніх потреб, за власним темпом і рівнем оволодіння змістом навчання.

Відповідно до сучасних концепцій, професійна підготовка виступає динамічним, системним і безперервним процесом, який зорієнтований на формування компетентності майбутнього педагога у виконанні професійних педагогічних функцій з урахуванням прийнятих у суспільстві норм і вимог. Натомість досягнення цієї мети неможливе без урахування індивідуальності майбутнього педагога, його авторського бачення педагогічних завдань і способів їх виконання.

Професійна підготовка розглядається як цілеспрямований процес безпосереднього оволодіння студентом – суб'єктом навчання – теоретичною базою і практичними навичками певної професії. Підсумковими результатами цього процесу виступають: готовність фахівця як суб'єкта діяльності до виконання професійних завдань у різних умовах і на різних рівнях організації виробництва, його компетентність у змісті професійних завдань і способах їх виконання.

Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання – це спеціально організований процес опанування майбутнім вихователем професійною діяльністю, що відбувається без відриву від основного місця роботи в результаті цілеспрямованої самостійної навчальної діяльності під керівництвом і за підтримкою викладачів вишу; базується на поступовому усвідомленні майбутнім фахівцем себе і своїх можливостей у засвоєній професійній діяльності й оволодінні вмінням учитися самостійно. Підготовленість студентів заочної освіти до самостійної навчальної діяльності визначаємо як індивідуальну характеристику здатності майбутнього фахівця бути суб'єктом навчальної діяльності в процесі професійної підготовки.

У другому розділі «Теоретичні засади дослідження підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання» висвітлено об'єктивні передумови виникнення і розвитку заочної форми навчання; вивчено проблему вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах заочного навчання в теорії і практиці вищої школи; схарактеризовано особливості студентів заочної форми дошкільної професійної підготовки як суб'єктів навчальної діяльності; обґрунтовано педагогічні умови й андрагогічну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання.

Заочна форма навчання створювалася як додаткова до денної і лише з часом поступово перетворилася на самостійну освітню систему, яка дозволяла забезпечувати освітні потреби людей без відриву на тривалий час від основної роботи, місця проживання, сім'ї. Організаційні

форми педагогічної заочної освіти у вищих навчальних закладах склалися за радянських часів і функціонували як заочні інститути чи заочні відділення при денних відділеннях педагогічних інститутів. Студентів поділяли на стабільні академічні групи і потоки. На весь час підготовки у ВНЗ за ними закріплювалися штатні викладачі. Відповідно до профілів підготовки встановлювалися терміни навчання. Провідним видом навчання студентів заочної освіти була самостійна робота. Наочні аудиторні заняття, що проходили під керівництвом і за участю викладачів були призначені допомогти студентам зорієнтуватись у змісті і способах оволодіння навчальним матеріалом певної дисципліни в період між сесіями.

Система підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти за заочною формою навчання почала складатись досить пізно – у 80-х роках минулого століття. Її створенню сприяла настанова на забезпечення дошкільних навчальних закладів педагогічними кадрами вищої кваліфікації. Проте за способами організації, змістом і методичним супроводом професійна підготовка майбутніх вихователів за заочною формою навчання у вишах здійснювалась і продовжує існувати за аналогією з професійною підготовкою педагогічних кадрів за денною формою навчання і відповідно до того досвіду, який було накопичено у цілому в цій сфері, без будь-якого науково-теоретичного обґрунтування особливостей цього процесу.

Наприкінці ХХ століття практика підготовки фахівців за заочною системою освіти стає найбільш затребуваною формою професійної підготовки і перепідготовки дорослих, одним із засобів забезпечення безперервної освіти, її демократизації й гуманізації. Можливість отримати вищу педагогічну освіту, не залишаючи робочого місця і не відриваючись надовго від житла, сім'ї, робить заочну форму навчання надзвичайно економічною, придатною для гнучкого пристосування до потреб дорослої людини та її реальних можливостей.

Досвід професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі (Н. Г. Грама, Т. Г. Жаровцева, Е. Е. Карпова, Т. В. Кротова, О. Г. Кучерявий та ін.) засвідчив, що навчання студентів за денною і заочною формами суттєво відрізняється. Ці відмінності виявляються не тільки у різному соціальному статусі, віці, життєвому і практичному педагогічному досвіді студентів, але й позицією у навчальному процесі. Головною ознакою, що відрізняє підготовку майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі за заочною формою навчання від денної є ступінь їхньої самостійності в опануванні змісту цього процесу і відповідальності за отримані результати. Для студентів денної форми підготовки частка навчальної інформації усвідомлюється під час аудиторної роботи і за безпосередньої участі і допомоги з боку викладача. Для студентів заочної форми навчання аудиторна робота в контакті з викладачем суттєво обмежена в часі, носить настановний характер і розрахована на тривалу і насичену самостійну навчально-пізнавальну діяльність у період між сесіями. Самостійне навчання є провідною сферою активності студентів як суб'єктів процесу підготовки до професійної діяльності. У змісті навчання відбито

суспільно визнані уявлення про предмет професійної діяльності, цілі і способи його відтворення. Натомість, усвідомлюючи цей зміст, студент – як майбутній фахівець, оволодіває ним не безпосередньо як предметом, а завдяки особливим чином організованої власної активності – навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст освіти в системі навчання дорослих має відкритий характер, оскільки розвивається й удосконалюється за рахунок привнесення їхнього особистісного досвіду та індивідуальних інформаційних запитів. У дорослої людини встановлюються особливі зв'язки з джерелами навчальної інформації, що потребують вільного вибору в широкому спектрі інформації і орієнтації у самостійному пошуку з використанням різноманітних сучасних баз даних. У навчанні дорослих використання «вторинних» джерел навчальної інформації за типом хрестоматій, навчальних підручників втрачає сенс, оскільки вони здатні на власну інтерпретацію первинних джерел. Саме така інтерпретація стає основним джерелом навчання, а її результати у формі особистісного, індивідуально здобутого знання виявляють особливості їхньої підготовки як суб'єктів навчальної діяльності.

Суб'єктна позиція в освітньому процесі в будь-якому віці має підкріплюватися вмінням учитись, яке не виникає само по собі. При цьому основними ознаками дорослого суб'єкта, що відрізняють його позицію в навчанні, є: усвідомленість інформаційного запиту, виражена в розумінні сенсу і цілей звертання до того чи того освітнього змісту і його джерел; ангажованість, що передбачає добровільне творче включення в освітній процес; здатність до (само) рефлексії з приводу змісту, процесу, результатів навчання; критичність мислення, що дозволяє адекватно оцінювати і корегувати хід навчання; відкритість і децентрованість мислення як уміння приймати множинність поглядів на світ, довоколишню дійсність, сприймати інші погляди; інформаційна культура, що дозволяє знаходити і пред'являти іншим власні уявлення і знання, які породжуються в міру освоєння змісту освіти; самостійність у досягненні позитивних освітніх результатів; уміння вчитися в системі міжсуб'єктних відносин.

Важливо, що властивість суб'єктності може виявлятися як у окремої людини, так і в сукупності людей, об'єднаних спільними значеннєвими і цільовими устремліннями і змістом діяльності. Натомість у межах сукупного суб'єкта навчання результати кожного з конкретних суб'єктів цього процесу змінюються і досягаються тільки відповідно до їхніх індивідуальних потенцій і реальних здібностей. Відповідно до цього виникає проблема визначення педагогічних умов, що забезпечують прояв і подальший розвиток суб'єктності у студентів, які проходять професійну підготовку у процесі заочної форми навчання. У дослідженні педагогічні умови підготовки студентів заочної форми навчання розглянуто як сукупність зовнішніх обставин організації освітнього процесу та внутрішніх психологічних особливостей самих студентів, що пов'язані з ними, від наявності яких залежить кінцевий рівень сформованості професійних знань, навичок і вмінь, компетентності, ре-

зультати підготовленості до професійної діяльності тощо.

Педагогічними умовами підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання виступили: індивідуалізація освітнього процесу, що створює простір і можливість коригування навчання студентів у виші відповідно до розвитку їхньої індивідуальності і особистісних проявів як дорослих; персоналізація навчальної діяльності студентів, яка базується на відповідальності кожної особистості за обраний шлях, форми і засоби опанування змісту підготовки у виші; фасилітативна підтримка студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності.

Андрагогічну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання визначаємо як ідеальний образ складного динамічного процесу, що описує у найбільш узагальнених елементах взаємозв'язок організації підготовки студентів у виші зі внутрішнім рухом їхнього особистісного становлення, в основі якого лежить їхня психологічна позиція «Я - дорослий». Типовими ознаками цієї позиції є уміння студентів усвідомлювати, координувати, проектувати, регулювати, здійснювати рефлексію і корекцію власної діяльності і поведінки.

В основу розробленої в дослідженні андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання покладено такі положення:

- підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності повинна проходити упродовж усього періоду їхнього навчання у вищому навчальному закладі на засадах розвитку в них пізнавальної самостійної діяльності;

- гуманістична спрямованість процесу підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності є необхідною складовою їхнього особистісного та професійного розвитку;

- використання розвивального і проблемного навчання розглядається найважливішими засобами розвитку творчості, ініціативності та самостійності студентів, необхідних для майбутньої професійної діяльності;

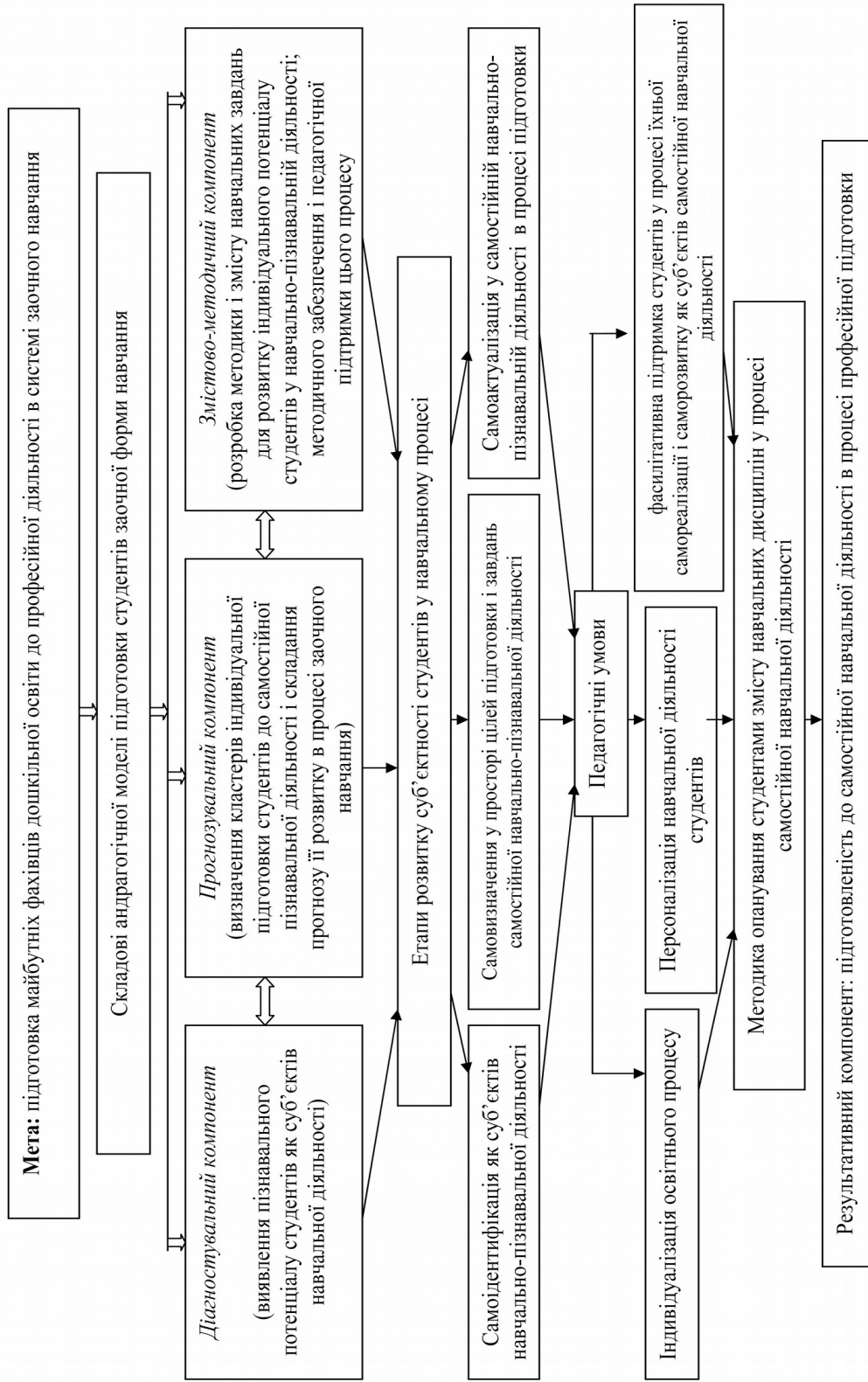
- засвоєння повного обсягу гуманітарних та спеціальних знань, підкріплених сучасною науковою інтерпретацією, оволодіння новітніми методами пізнання повинні стати вирішальними щодо розвитку в майбутніх фахівців дошкільної освіти здатності швидко та адекватно реагувати на зміни в сучасному виробництві;

- поступове зближення науково-теоретичної і практичної сфер діяльності студентів у навчанні є характерною тенденцією їхньої підготовки до майбутньої професійної діяльності;

- підставою для проектування змісту професійної підготовки студентів є їхня майбутня професійна діяльність, що виступає як певна цілісність та ін.

Розроблена андрагогічна модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання складається з чотирьох компонентів (діагностувальний, прогнозувальний, змістово-методичний, і результативний), етапів розвитку студентів як суб'єктів навчальної дія-

льності; педагогічних умов і способів їх реалізації (див. рис.).

Рис. Андрагогічна модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання

У третьому розділі «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання як суб'єктів навчальної діяльності» з'ясовано поняття «ефективність» і «результативність підготовки» студентів заочної форми навчання у вищому навчальному закладі; схарактеризовано сутність і складові підготовленості студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності як результату підготовки у ВНЗ; визначено індивідуальні показники підготовленості студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності; висвітлено процедуру і результати моделювання індивідуальної підготовленості майбутніх фахівців дошкільної освіти до самостійної навчальної діяльності в системі заочного навчання.

Відправним моментом у дослідженні показників, що здатні впливати на кінцевий результат підготовки студентів за запропонованою андрагогічною моделлю в системі заочного навчання, було визнання того, що згідно із системним підходом функціонування будь-якого елемента системи впливає на функціонування всіх її інших елементів. У межах управління процесом професійної підготовки за андрагогічною моделлю це вимагає переходу від обговорення та опису її загальних складових до виявлення системоутворювального чинника, що дозволяє бачити систему у зв'язках і відносинах її елементів, які забезпечують найкращі шляхи функціонування цієї системи, її розвитку і сприяють виконанню поставлених завдань.

У дослідженні розрізняємо поняття «ефективність» і «результативність» навчання. Перше - є способом позначення економічності досягнутих у процесі навчання результатів студентів і їх перспективність для подальшого використання у професійній підготовці чи у власне професійній діяльності. У цьому контексті воно збігається з такими феноменами, як готовність до професійної діяльності; компетентність щодо її здійснення і характеризує шлях, процес, що забезпечував їх формування з боку витрачених ресурсів. Результативність навчання є категорією, яка позначає власне продукт навчання і характеризує підготовку студентів у теперішньому часі: це те, чого вони досягли у власному розвитку як суб'єкти в підсумку власних зусиль в опануванні певних знань, умінь і навичок у навчальному процесі. Водночас зауважимо, що і в першому, і в другому випадках йдеться про оцінювання результатів навчального процесу, їх якості. Характеризуючи ефективність процесу, насамперед з'ясовують те, наскільки функціонування певної системи, що забезпечує якість отриманого результату, є цінною для майбутнього. Оцінка ж результативності навчання констатує якість досягнутого результату відносно його вихідного, тобто минулого стану. Отже, показником ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання як системи є формування загальної готовності до виконання професійної діяльності, або її окремих складових - це показник потенціалу системи професійної підготовки для найближчого майбутнього, досягнутий у певний момент цього процесу. Змістова характеристика феномена «готовність» констатує його спрямованість у майбутнє, де є місце для

здійснення фахівцем реальної професійно-педагогічної діяльності.

На відміну від готовності, поняття «компетентність» є показником результативності процесу навчання: це той реальний багаж знань, умінь, навичок, що опановує майбутній фахівець на шляху здобуття професійно-педагогічної освіти у процесі навчання (В. В. Башев, Л. М. Долгова, П. В. Симонов та ін.), це те, чим він конкретно володіє і визначає його актуальний рівень підготовки до виконання професійно-педагогічної діяльності. Компетентність означає зовнішню характеристику досягнутого результату (Н. Г. Вітковська, Ю. О. Ганін, О. В. Чуракова). Внутрішні витрати на досягнення цього результату, психологічні ресурси, якими володіли майбутні педагоги до початку підготовки до професійної діяльності і які вони витрачали для досягнення власної компетентності, - залишаються поза увагою дослідників. Тобто характеристики, що виявляють індивідуальність студентів і зумовлюють ефективність їхньої підготовки як суб'єктів самостійної навчальної діяльності, залишаються невизначеними. З огляду на це, узагальнювальним показником, у якому збігаються функції ефективності й результативності підготовки, визначаємо підготовленість майбутніх фахівців дошкільної освіти до самостійної навчальної діяльності, що здійснюється в умовах заочного навчання професійно-педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі. Поняття «підготовленість», з одного боку, є універсальною характеристикою досягнутого результату на певному етапі підготовки. З іншого - воно дозволяє схарактеризувати відповідність наявного у студентів потенціалу для оволодіння певних знань, умінь, навичок та їхнього подальшого розвитку і вдосконалення.

Під підготовленістю до самостійної навчальної діяльності, яка впливає на успішність навчання студентів заочної форми, розуміємо їхню здатність до самостійного опрацювання навчальної інформації та організації пізнавальної діяльності, необхідних для успішної підготовки до професійної діяльності і її здійснення. У контексті дослідження підготовленість до самостійної навчальної діяльності виявляє результативність попереднього етапу розвитку студентів як суб'єктів навчання, їхню когнітивну й операційну базу мислення, на яку можна спиратись і, яку можна реально використовувати в організації їхньої підготовки до професійної діяльності у ВНЗ. Підготовленість студентів до навчання зумовлюється, з одного боку, станом їхньої когнітивної та операційної основи для навчання. З іншого – рівнем розвитку здібностей до навчання, того, що визначає індивідуальну успішність прояву ними активності як суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності.

У дослідженні було визначено компоненти й показники, які виявляють індивідуальну підготовленість студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності і можуть впливати на успішність їхньої підготовки у виші, а саме: відкритість до змін (прояв ригідності/мобільності); уміння опрацювати інформацію (визначати закономірності ряду, суттєві ознаки, знаходити складні аналогії та ін.); загальні розумові здібності (узагальнення та аналіз матеріалу, інертність мислення і переключення, емоційні компоненти мислення і відволікання,

швидкість і точність сприйняття), вік студентів.

Для визначення особливостей підготовленості студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності за означеними компонентами використовувалися стандартизовані методики («Методика дослідження ригідності» Г. В. Залевського, «Виключення понять», «Виокремлення істотних ознак», «Закономірності числового ряду», «Складні аналогії», методика на визначення загальних розумових здібностей Т.І.Пашукової, А.І.Допіри, Г.В.Дьяконова). Одержані результати виявили, що в переважній кількості студентів недостатньо розвинені здібності до успішного навчання. Для них є характерним високий рівень ригідності при низькому рівні розвитку загальних розумових здібностей та різних форм логічного мислення. В усіх випадках спостерігалось суттєве зниження результатів виконання тестів від першого до четвертого курсів. Це є свідченням того, що орієнтуючись на формування в майбутніх вихователів системи дошкільної освіти певних компетентностей, необхідних для здійснення професійної педагогічної діяльності, викладачі вищих навчальних закладів фактично не звертають уваги на формування і розвиток у студентів індивідуальної здатності до успішного навчання. Як наслідок, знижується якість їхньої професійної підготовки, готовність здійснювати її в умовах, що вимагають постійної самоосвіти і підвищення професіоналізму.

Для виявлення зв'язку між досліджуваними показниками підготовленості студентів до самостійної навчальної діяльності та їх впливу на успішність навчання, одержані дані оброблялися методами кореляційного, кластерного і регресійного аналізів. За результатами кластерного аналізу було визначено особливості їх упорядкування за ступенем подібності і наближеності до кінцевого результату. Встановлено, що є індивідуальні показники підготовленості студентів до самостійної навчальної діяльності, які утворюють цілісність у різній послідовності, залежно від їхнього віку, відкритості до змін і успішності навчання. Відповідно до даних розвідувально-пошукового етапу дослідження встановлено, що в умовах чинної системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти вплив досліджуваних показників підготовленості студентів до самостійної навчальної діяльності на успішність їхнього навчання відбувається за різними математичними моделями. Математична модель, що дозволяє скласти прогноз щодо залежної змінної «успішність навчання» студентів, має вигляд рівняння лінійної регресії:

$$H = 3,38 + 0,05 * (\text{показник } C) + 0,009 * (\text{показник } A) + 0,04 * (\text{показник } I)$$

де, (H) - показник «успішність навчання», (C) - показник «закономірності числового ряду», (A) - показник «вік студента», (I) - показник «складні аналогії».

Рівняння регресії для залежної змінної «відкритість до змін» має вигляд:

$$B = 25,1 + 0,27 * (\text{показник } F)$$

де, (B) - показник «відкритість до змін», (F) - показник «виключення понять».

Для залежної змінної «загальні розумові здібності» рівняння лінійної регресії має вигляд:

$G = 8,6 + 1,17 * (\text{показник } B) + 0,69 * (\text{показник } F) + 0,42 * (\text{показник } I) + 0,07 * (\text{показник } A)$
де, (G) - показник «загальні розумові здібності», (B) - показник «відкритість до змін», (F) показник «виключення понять», (I) - показник «складні аналогії», (A) показник «вік студента».

Розроблені рівняння лінійної регресії є математичними моделями, що дозволяють прогнозувати успішність навчання студентів в умовах чинної системи професійної підготовки відповідно до особливостей індивідуального розвитку їхніх розумових здібностей, відкритості до змін, віку і вміння опрацьовувати інформацію.

У четвертому розділі «Експериментальне дослідження підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання» висвітлено логіку організації експерименту, подано методіку реалізації андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, проаналізовано результати констатувального та прикінцевого зрізів, доведено ефективність андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання та методіки її реалізації.

Проведення констатувального етапу дослідження передбачало визначення вихідного стану підготовленості студентів до самостійної навчальної діяльності за такими показниками: «вік» (A); «ригідність/мобільність» (B); «закономірності числового ряду» (C); «визначення суттєвих ознак» (D); «складні аналогії» (I); «виключення понять» (F); «загальні розумові здібності» (G); «успішність навчання» (H). Було встановлено, що їхній середній вік (A) склав 28,73 роки, середнє значення показників «відкритість до змін» (B) – 25,35 балів (при 40 максимальних); «закономірності числового ряду» (C) – 1,30 бали (при 3 максимальних); «визначення суттєвих ознак» (D) – 0,88 балів (при 9 максимальних); «складні аналогії» (I) – 0,76 балів (при 9 максимальних); «виключення понять» (F) – 5,37 балів (при 9 максимальних); «загальні розумові здібності» (G) – 17,93 бали (при 30 максимальних) і «успішність навчання» (H) – 3,84 бали (при 5,0 максимальних).

Студентів, які навчалися задовільно, у виборці було виявлено 74 особи. Їхній середній вік (A) склав 26,84 роки, відкритість до змін (B), у середньому, становила 25,23 бали, результати виконання тесту на виявлення закономірностей числового ряду (C) – 1,01 бали, визначення суттєвих ознак (D) – 0,95 балів, складних аналогій (I) – 0,61 бали, виключення понять (F) – 5,00 балів. Результати тестів на виявлення загальних розумових здібностей (G) – 16,26 балів та «успішність навчання» (H) – 3,27 балів.

У групі студентів, які навчалися добре, було 125 осіб. Для них середній вік (A) був дещо вищим і склав 29,19 років, відкритість до змін характеризується досить високим ступенем ригідності (B) – 25,94 бали, успішність виконання тестів на визначення закономірностей числового ряду (C) – 1,26 балів, визначення суттєвих ознак (D) – 0,80 балів, складних аналогій (I) – 0,55 балів, виключення понять (F) – 5,34 бали. Результати виконання тестів на загальні розумові здібності (G), у середньому, складала 18,55 балів та успішність навчання (H) – 3,86 балів.

Студентів, які навчалися відмінно було 80 осіб, їхній середній вік (А) склав 30,16 років, відкритість до змін (В) – 24,89 балів, закономірності числового ряду (С) – 1,64 бали, визначення суттєвих ознак (D) – 0,91 бали, складні аналогії (I) – 1,14 балів, виключення понять (F) – 5,79 балів, загальні розумові здібності (G) – 19,00 балів та успішність навчання (H) – 4,41 бали.

Формувальний етап експерименту здійснювався згідно з андрагогічною моделлю підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання і охоплював теоретичну і практичну підготовку в процесі вивчення нормативних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка» та «Дошкільна педагогіка».

Обмежуючи експериментальну роботу початковим етапом підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі, бралось до уваги, що: 1) адаптація студентів до умов навчання у виші загалом і на засадах самостійної навчальної діяльності відбувається впродовж першого курсу і її відсутність негативно позначається на результатах навчання на наступних курсах; 2) навчальні дисципліни «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка» та «Дошкільна педагогіка» за своїм змістом і призначенням є базовими в теоретичній підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. Провідними завданнями означених навчальних дисциплін є: усвідомлення студентами основних базових понять, що позначають явища педагогічного процесу; способів їх визначення та впорядкування в педагогічних системах; закономірностей розвитку і зміни змісту цих понять; використання у професійній діяльності педагога; 3) поняття, що усвідомлюються майбутніми фахівцями дошкільної освіти в процесі вивчення нормативних навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка» та «Дошкільна педагогіка», необхідні для створення у їхній свідомості уявлення про загальну теоретичну модель професійно-педагогічної діяльності, яка містить основну характеристику мети, предмета, принципів, форм і методів організації; напрямів практичної реалізації і набуває конкретизації в процесі вивчення фахових методик дошкільної освіти; 4) за чинною системою підготовки студентів заочної форми навчання загальна тенденція зниження їхньої підготовленості до самостійної навчальної діяльності найбільш помітно виявляється наприкінці першого – початку другого курсів.

Організація роботи зі студентами заочного навчання за всіма компонентами моделі здійснювалася з використанням сучасних комп'ютерних технологій. На формувальному етапі експерименту така технологія базувалася на використанні дистанційної платформи, адаптованої до професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Платформа забезпечувала дистанційну організацію та контроль за результатами самостійної навчальної діяльності студентів і містила такі компоненти:

1. Блок вхідного контролю стану підготовленості студентів до самостійного навчання (відкритість до змін, уміння опрацювати інформацію, загальні розумові здібності).
2. Блок інформаційного забезпечення навчальної дисципліни за робочою програмою на-

вчального курсу, навчальну інформацію з кожної теми, переліку запитань до кожної теми, що вимагають самостійного опрацювання і осмислення; форми контрольних завдань, які необхідно виконати в процесі вивчення кожної теми і методичних порад щодо їх оформлення.

3. Блок зворотного зв'язку з викладачем, де студент мав можливість звернутись із запитаннями, що його цікавлять із вивчення теми, отримати на них відповідь, або додаткові пояснення викладача.

4. Реєстратору часу, витраченого студентом на ознайомлення з навчальним матеріалом і вимогам до його вивчення.

5. Блок контролю, який складався з переліку підсумкових запитань і завдань, що забезпечували контроль і самоконтроль за результатами засвоєння навчального матеріалу з теми з підведенням підсумкової оцінки.

Відповідно до діагностувального компонента андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання за допомогою дистанційної платформи спочатку було проведено тестування студентів перших курсів за тестами з визначення розумових здібностей, комунікативної спрямованості особистості, мотивації навчання. Для цього на платформу було завантажено стандартизовані методики з дослідження ригідності, виділення суттєвих ознак, закономірностей числового ряду, складних аналогій, виключення понять та методика на визначення загальних розумових здібностей.

Викладачі, які відповідали за викладання навчальних курсів, вносили до навчальної дистанційної платформи поіменні списки студентів 1-го курсу, з наданням кожному власного паролю для входу на навчальну дистанційну платформу з метою тестування і подальшої роботи. Після того, як студенти реєструвалися на платформі під своїм паролем, вони мали змогу, у відведений викладачем термін, що збігався з настановною сесією на початку навчального року, виконати означені тести. Після проходження студентами тестування і опрацювання його результатів, викладач визначав потенціал кожного студента щодо успішності його подальшого навчання у вищому навчальному закладі. Результати тестування були доступні для ознайомлення кожному студенту персонально і містили роз'яснення щодо прогнозування його подальшої успішності навчання у вищому навчальному закладі.

Прогнозувальний компонент андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання був спрямований на організацію самостійної навчальної діяльності студентів у міжсесійний період, з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і перспектив персонального професійного зростання. Для цього викладачеві необхідно було, на підставі кластерного аналізу, підготувати, відповідно до визначених груп студентів, завдання для самостійного опрацювання різних рівнів складності і в різній послідовності. За результатами діагностування, відповідно до результатів кластерного аналізу і складених прогностичних рі-

внянь лінійної регресії, викладач розробляв методичку індивідуалізації професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти на початковому етапі заочного навчання. Її основу склали завдання для самостійної навчальної діяльності студентів різної складності для засвоєння навчального матеріалу з навчальних предметів «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка» і «Дошкільна педагогіка». Таким чином, було виділено три групи студентів, які за прогнозами розвитку розумових здібностей і успішності в навчанні, були умовно розподілені на таких, які можуть навчатися задовільно; таких, які можуть навчатися добре, і таких, які можуть навчатися відмінно. Надалі, відповідно до такої диференціації студентів, викладачем створювалося відповідне навчально-методичне забезпечення.

До першої групи було віднесено студентів, схильних до активного саморозвитку, які за прогнозом підготовленості до самостійної навчальної діяльності мали високий рівень успішності професійного навчання. Вони мобільні, активні, ініціативні, комунікабельні, володіють високою мотивацією до навчання, сформованими розумовими здібностями, в них наявні розуміння логічних відносин, виділення суттєвих ознак, вони здатні до класифікації та аналізу, володіють навичками самоорганізації, творчими здібностями. Для організації самостійної роботи таких студентів розроблялися завдання підвищеної складності.

До другої групи, схильних до розвитку під контролем, було віднесено студентів, які за прогнозами підготовленості до самостійної навчальної діяльності мали середній рівень успішності у процесі професійної підготовки. Труднощі в навчанні цих студентів визначаються різними причинами, серед яких - проблеми активності, самоорганізації та розвитку інтелектуальних здібностей; вони виявляють риси ригідності, що викликають труднощі в розумінні логічних зв'язків, виділенні суттєвих ознак, здатності до класифікації та аналізу. Ці студенти вимагали постійного контролю і стимуляції з боку викладача; задля цього розроблялися навчальні завдання, що підвищували мотивацію навчання.

До третьої групи - пасивних - були віднесені студенти, які виявили низький рівень підготовленості до самостійної навчальної діяльності і прогноз низької успішності в навчанні. Для них характерне тяжіння до звичних, репродуктивних форм навчальної роботи, інертність, безініціативність, ригідність. Для цих студентів добирались індивідуальні завдання, спрямовані на розвиток їхньої пізнавальної активності і мотивації досягнень.

Забезпечення змістово-методичного компонента андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання базувалося на:

- оновленні та адаптації змісту навчальних програм із нормативних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка» до особливостей навчання студентів;
- створенні банку завдань для самостійної навчальної діяльності студентів у між-

сесійний період із урахуванням потенціалу їхніх розумових здібностей, здатності до логічного мислення, класифікації й аналізу, узагальнення та ін.;

– застосуванні технології організації індивідуальної самостійної навчальної діяльності студентів у процесі професійної підготовки, їхньої персональної підтримки і супроводу з боку викладача.

Оновленню змісту навчальних нормативних дисциплін («Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка» та «Дошкільна педагогіка») передувала робота з чинними навчальними програмами і підручниками з означених дисциплін. На підставі їх аналізу було виявлено, що поряд з певною схожістю, в них є і відмінності. Крім того, зміст кожного окремого навчального підручника не відбивав логічного зв'язку з тими навчальними предметами, що передбачалось навчальним планом до і після вивчення цієї дисципліни та її зв'язок із навчальними предметами психолого-педагогічного циклу. З урахуванням цього зміст запропонованих програм вивчення навчальних дисциплін був упорядкований за логікою: від створення у студентів загальної уяви щодо сфери діяльності майбутнього фахівця дошкільної освіти до конкретизації її предмета, мети, принципів організації в конкретних методиках навчання дітей дошкільного віку і засобах їх удосконалення. Задля вивчення змісту означених курсів відповідно до особливостей навчання студентів, система індивідуалізованих різнорівневих завдань для самостійної навчальної роботи в міжсесійний період супроводжувалася діями викладачів, які підтримували, консультували студентів у межах персонального виконання навчальних завдань. Так, у процесі організації самостійної роботи студентам було запропоновано навчальні завдання, що вимагали послідовності висловлювань, порівняння понять, чи висловів, їх тлумачення; виокремлення загальних педагогічних явищ, ознак і властивостей, визначення їх зв'язків тощо. Розроблені завдання для самостійної навчальної діяльності студентів у міжсесійний період завантажувалися викладачем на дистанційну навчальну платформу для подальшого опрацювання студентами.

Насиченню дистанційної платформи викладачем навчальними завданнями та інформацією для студентів передувало ознайомлення їх із роботою на цій платформі. Для цього з викладачами було:

- проведено тренінг щодо користування експериментальною платформою для забезпечення самостійної навчальної діяльності студентів заочної форми навчання в процесі вивчення педагогічних дисциплін;
- організовано настановний семінар для викладачів «Сутність фасилітації. Фасилітація як специфічна педагогічна діяльність», який включав інформацію щодо супроводу самостійної навчальної діяльності студентів у міжсесійний період;
- підготовлено та викладено на експериментальну платформу електронні версії текстів настановних лекцій із запитаннями для самостійного опрацювання і самоконтролю;
- підготовлено на експериментальній платформі персональні кейси для студентів 1-х ку-

рсів;

- проведено інструктаж і навчання студентів щодо користування експериментальною платформою і персональними кейсами в міжсесійний період.

Після самостійного опрацювання матеріалу студентами було здійснено контроль їхніх знань. Для цього на платформу завантажувалося два види тестування. Перший вид - вимагав із запропонованих відповідей знайти правильну і позначити її. Такий вид контролю пропонувався усім студентам. Водночас за власним бажанням студентів вони мали можливість звернутися до ускладненого тестового контролю, відповіді на які вимагали розгорнутих письмових робіт, які фіксувались і відображались у вікні зв'язку із викладачем. Таких завдань за кількістю було менше, але вони оцінювались більш високими балами. Отже, результатом виконання всіх складових андрагогічної моделі була підготовка фахівця дошкільної освіти в системі заочного навчання, здатного до самостійної навчальної діяльності.

На прикінцевому етапі експерименту відбулося повторне обстеження студентів за методиками, що були використані на констатувальному етапі. Стандартизовані результати обстеження за кожною методикою дозволяли обчислити кількість студентів у %, абсолютному значенні та за всією вибіркою, що виявили залежність успішності навчання від ступеня підготовленості до самостійної навчальної діяльності.

Розподіл студентів за їхньою підготовленістю до самостійної навчальної діяльності на прикінцевому етапі експерименту подано в таблиці.

Таблиця

Узагальнена характеристика вибірки студентів за підготовленістю до самостійної навчальної діяльності (прикінцевий етап)

Рівні успішності навчання	Абс.	Підготовленість до самостійної навчальної діяльності ($\bar{x}$)							
		A	B	C	D	I	F	G	H
такі, що навчаються задовільно	69	27,09	25,00	2,04	1,61	1,58	5,59	16,94	3,32
такі, що навчаються добре	110	29,65	25,21	1,73	1,47	1,58	5,47	18,27	3,85
такі, що навчаються відмінно	100	31,52	24,98	2,33	1,83	2,09	6,20	21,54	4,40
Усього	279	29,42	25,06	2,03	1,63	1,75	5,75	18,91	3,85

Із таблиці бачимо, що для вибірки (279 осіб) після формувального етапу експерименту,

їхній середній вік (A) склав 27,09 років, середнє значення показників «відкритість до змін» (B) становило 25,06 балів; «закономірності числового ряду» (C) – 2,03 бали; «визначення суттєвих ознак» (D) – 1,63 бали; «складні аналогії» (I) – 1,75 балів; «виключення понять» (F) – 5,75 балів; «загальні розумові здібності» (G) – 18,91 бали і «успішність навчання» (H) – 3,85 бали.

Студентів, які навчалися задовільно, на прикінцевому етапі експерименту, було зафіксовано 69 осіб. Їхній середній вік (A) склав 27,09 років, «ригідність/мобільність» (B) – 25,00 балів, «закономірності числового ряду» (C) – 2,04 бали, «визначення суттєвих ознак» (D) – 1,61 бали, «складні аналогії» (I) – 1,58 балів, «виключення понять» (F) – 5,59 балів, «загальні розумові здібності» (G) – 16,94 бали та «успішність навчання» (H) – 3,32 бали.

Студентів, які навчалися добре, було зафіксовано 110 осіб. Для них середній вік (A) склав 29,65 років, «ригідність/мобільність» (B) – 25,21 бали, «закономірності числового ряду» (C) – 1,73 бали, «визначення суттєвих ознак» (D) – 1,47 балів, «складні аналогії» (I) – 1,58 балів, «виключення понять» (F) – 5,47 балів, «загальні розумові здібності» (G) – 18,27 балів та «успішність навчання» (H) – 3,85 балів.

Студентів, які навчалися відмінно, виявилось 100 осіб, середній вік (A) склав 31,52 роки, «ригідність/мобільність» (B) – 24,98 балів, «закономірності числового ряду» (C) – 2,33 бали, «визначення суттєвих ознак» (D) – 1,83 бали, «складні аналогії» (I) – 2,09 балів, «виключення понять» (F) – 6,20 балів, «загальні розумові здібності» (G) – 21,54 бали та «успішність навчання» (H) – 4,40 балів.

Для статистичної перевірки змін у підготовленості студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності було застосовано t-критерій Стьюдента, результати якого засвідчили достовірні відмінності між оцінками підготовленості до самостійної навчальної діяльності студентів на контрольному та прикінцевому зрізах за всіма показниками на рівні 95%.

Відповідно до даних прикінцевих зрізів математична модель, що дозволяла скласти прогноз щодо залежної змінної «успішність навчання» студентів, набула вигляд рівняння лінійної регресії:

$$H = 3,1 + 0,02 * (\text{показник G}) + 0,009 * (\text{показник A}) + 0,05 * (\text{показник I})$$

де, (H) - показник «успішність навчання», (G) – показник «загальні розумові здібності», (A) - показник «вік»; (I) - показник «складні аналогії».

Рівняння регресії для залежної змінної «відкритість до змін» набуло вигляду:

$$B = 25,31 + 0,42 * (\text{показник I}) + 0,3 * (\text{показник F})$$

де, (B) - показник «відкритість до змін», (I) - показник «складні аналогії», (F) - показник «виключення понять».

Як бачимо, в умовах експериментальної підготовки студентів заочної форми навчання за андрагогічною моделлю, співвідношення індивідуальних показників їхньої підготовленості до

самостійної навчальної діяльності дещо змінилось. Вирішальними для прогнозування щодо успішності їхнього навчання стали загальні розумові здібності, вік студентів і вміння мислити складними аналогіями. Для розвитку у студентів відкритості до змін вирішальним виступив розвиток логічного мислення на виключення зайвих понять і вміння виявляти складні аналогії.

Отже, перевірка в ході формувального етапу експерименту андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання виявила позитивний вплив на стан їхньої підготовленості до самостійної навчальної діяльності, що є запорукою успішності їхнього подальшого навчання у виші. Це засвідчує ефективність запровадженої методики підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретико-методологічне обґрунтування і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в розробці, науковому обґрунтуванні андрагогічної моделі і методики підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання.

1. Визначено й обґрунтовано теоретико-методологічні концепти підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, які охоплюють методологічні (положення щодо пізнання об'єктивної дійсності за законами єдності й боротьби протилежностей, взаємного перебігу кількісних і якісних змін, їх відбиття у структурі цілісності і способах її функціонування), теоретичні (система вихідних параметрів і дефініцій, які розкривають розуміння сутності професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, її специфічних функцій і характеристик) і технологічний (розробка й реалізація методики андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання) аспектах.

2. Заочне навчання – це особлива форма організації професійної підготовки осіб, які поєднують здобуття освіти з професійною трудовою діяльністю. Підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання розуміємо як спеціально організований процес опанування майбутнім вихователем професійної діяльності, що відбувається без відриву від основного місця роботи в контексті цілеспрямованої самостійної навчальної діяльності під керівництвом і за підтримкою викладачів вишу; базується на поступовому усвідомленні майбутнім фахівцем себе і своїх можливостей у здійсненні професійної діяльності і оволодінні вмінням учитися самостійно.

Підготовленість студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності визначаємо як індивідуальну характеристику здатності майбутнього фахівця бути суб'єктом навчальної діяльності в процесі професійної підготовки.

3. До особливостей студентів заочної форми дошкільної професійної підготовки як суб'єктів самостійної навчальної діяльності було віднесено: позитивну й усвідомлену мотивацію

навчання, відповідальність, усвідомленість інформаційного запиту, ангажованість, здатність до рефлексії, критичність, відкритість і децентрованість мислення, самостійність.

4. У дослідженні розроблено й обґрунтовано андрагогічну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, що обіймала чотири засновничих компонентів: діагностувальний, прогнозувальний, змістовно-методичний та результативний. Метою діагностувального компонента моделі було виявлення пізнавального потенціалу студентів як суб'єктів навчальної діяльності. Студенти виконували тести на визначення рівнів початкового стану підготовленості до самостійної навчальної діяльності в системі заочного навчання. Прогнозувальний компонент моделі забезпечував визначення кластерів індивідуальної підготовки студентів до самостійної пізнавальної діяльності для прогнозування її розвитку в процесі заочного навчання. Відповідно до визначених груп студентів, викладач організував їхню самостійну навчальну діяльність у міжсесійний період з урахуванням індивідуальних особливостей і перспектив персонального професійного зростання.

Змістовно-методичний компонент моделі полягав у розробці методики і змісту навчальних завдань для розвитку індивідуального потенціалу студентів у навчально-пізнавальній діяльності; методичного забезпечення і педагогічної підтримки цього процесу. Було поновлено й адаптовано зміст навчальних програм із нормативних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка» до особливостей навчання студентів заочних відділень; створено банк завдань для самостійної навчальної діяльності студентів у міжсесійний період із урахуванням потенціалу їхніх розумових здібностей, здатності до логічного мислення, класифікації й аналізу, узагальнення та ін.; організовано індивідуальну самостійну навчальну діяльність студентів у процесі професійної підготовки і персональну підтримку їхньої самостійної навчальної діяльності.

Результативний компонент моделі було зорієнтовано на підготовленість студентів до самостійної навчальної діяльності в процесі їхньої підготовки у виші.

5. Педагогічними умовами, що забезпечували підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання до самостійної навчальної діяльності на початковому етапі, було визначено:

- індивідуалізацію освітнього процесу, що створює простір і можливість коригування навчання студентів у виші відповідно до розвитку їхньої індивідуальності й особистісних проявів як дорослих;
- персоналізацію навчальної діяльності студентів, яка базується на відповідальності кожної особистості за обраний шлях, форми і засоби опанування змісту підготовки у виші;
- фасилітативну підтримку студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності.

6. Компонентами та показниками, які виявляють індивідуальну підготовленість студентів

заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності на початковому етапі підготовки у виші визначено: відкритість до змін (прояв ригідності/мобільності); уміння опрацьовувати інформацію (закономірності числового ряду, визначення суттєвих ознак, складні аналогії, виключення понять); загальні розумові здібності (узагальнення та аналіз матеріалу, інертність мислення і переключення, емоційні компоненти мислення і відволікання, швидкість і точність сприйняття) та особливості їх прояву відповідно до віку студентів.

7. Особливості взаємозв'язку індивідуальної підготовленості студентів до самостійної навчальної діяльності з успішністю їхньої підготовки виявлялись методом кластерного аналізу, за яким було встановлено, що для кожної групи студентів, які відрізняються рівнем розвитку розумових здібностей, відкритістю до змін, успішністю навчання існує особлива система об'єднання показників у кластери, спосіб їх упорядкування за ступенем наявності спільних ознак. Ці дані підтверджували результати теоретичного дослідження, відповідно до яких успішність підготовки студентів за заочною формою навчання зумовлюється індивідуальними здібностями, які виявляються у показниках їхньої підготовленості до самостійної навчальної діяльності.

8. Зміст експериментальної методики підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до самостійної навчальної діяльності в системі заочного навчання за андрагогічною моделлю полягав в опануванні досвіду самостійного пошуку, обробки і зберігання навчальної інформації, формування навичок і вмінь логічного мислення та педагогічного супроводу самостійної навчальної діяльності студентів заочної форми навчання. Така організація роботи на заочному відділенні сприяла розвантаженню навчально-екзаменаційних сесій від форм звітності, надавала студентам можливість зосередитися на навчальних заняттях у період сесії, що сприяло їхній більш успішній самостійній роботі в ході підготовки до подальших навчально-екзаменаційних сесій, і, безумовно, – більш міцному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, що важливо для підвищення рівня компетентності майбутнього фахівця.

9. За результатами запровадженої методики реалізації андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, студентів, які навчаються задовільно, стало 24,7 % (було 26,5%), таких, що навчаються добре, стало 39,4 % (було 44,8%), а таких, що навчаються відмінно, стало 35,8 % (було 28,7%). Відповідно, їхній середній вік (А) збільшився на 0,69 років (було 28,73 роки); середнє значення показників: «ригідність/мобільність» (В) стало 25,06 балів (було 25,35 балів); «закономірності числового ряду» (С) стало 2,03 бали (було 1,30 балів); «визначення суттєвих ознак» (D) стало 1,63 бали (було 0,88 балів); «складні аналогії» (I) стало 1,75 балів (було 0,76 балів); «виключення понять» (F) стало 5,75 балів (було 5,37 балів); «загальні розумові здібності» (G) стало 18,91 бали (було 17,93 бали) та «успішність навчання» (H) стало 3,85 балів (було 3,84 бали).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх фахівців

дошкільної освіти в системі заочного навчання. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у перевірці методики реалізації андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання впродовж їхньої професійної підготовки у вищі.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

Монографії:

1. Нестеренко В.В. Професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання: теоретико-методологічний аспект : [монографія] / В. В. Нестеренко. — Одеса : Вид-во ТОВ «Лерадрук», 2012. — 219 с.

2. Нестеренко В.В. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання : [монографія] / В. В. Нестеренко. — Одеса : Вид-во ТОВ «Лерадрук», 2012. — 399 с.

Статті у фахових виданнях:

3. Нестеренко В.В. Пути и средства улучшения качества подготовки студентов при заочной форме обучения / В.В.Нестеренко // Наука і освіта. —2009. — № 7. — С. 150—155.

4. Нестеренко В.В. Роль заочного образования в концепции непрерывного образования / В.В.Нестеренко // Наука і освіта. — 2010. — № 7. — С. 176—180.

5. Нестеренко В.В. Развитие заочной формы навчання в системі вітчизняної вищої педагогічної освіти / В.В.Нестеренко // «Наукові записки» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. — 2011.— №2. — С. 12—19.

6. Нестеренко В.В. Специфіка заочної форми навчання і суб'єктів її освітнього процесу / В.В.Нестеренко // Наука і освіта. — 2011. — № 6. — С. 167—170.

7. Нестеренко В.В. Індивідуалізація самостійної роботи студентів заочної форми навчання / В. В. Нестеренко // Наука і освіта. — 2011. — № 8/СІV. — С. 97—99.

8. Нестеренко В.В. Самоосвіта студентів–заочників у структурі їх навчально–пізнавальної діяльності / В.В.Нестеренко // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського : зб.наук. праць. — О. : ПНПУ ім. К.Д.Ушинського, 2011. — № 11–12. — С. 215—223.

9. Нестеренко В.В. Індивідуалізація процесу навчання студентів–заочників як психолого–педагогічна проблема / В.В.Нестеренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб.наук. праць. — К. –Вінниця, 2011р. – (Вип. 27). — С. 434—440.

10. Нестеренко В.В. Сутність персоніфікованого підходу і його реалізація в системі підготовки студентів заочної форми навчання / В. В. Нестеренко // зб. наук. праць. — Хе-

рсон : Айлант, 2011. — Вип. 58. Ч.І. — С. 95—101. — (Педагогічні науки).

11. Нестеренко В.В. Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів з дошкільної освіти у наукових дослідженнях / В.В.Нестеренко // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб.-статей. — Ялта : РВВ КГУ, 2011. — Вип.34. — Ч.2. — С. 206—214. — (Сер. : Педагогіка і психологія).

12. Нестеренко В.В. Підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів за заочною формою навчання на засадах індивідуального підходу / В.В.Нестеренко // Вища освіта України : тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». — Додаток 2 до № 3, том VIII (33), 2011. — С. 219—228.

13. Нестеренко В.В. Варіативно-рефлексивний підхід в індивідуалізації професійної підготовки студентів / В.В.Нестеренко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського : зб.наук. праць. / За ред. В.Д. Будака, О.М.Пехота. — Вип.1.35. — (Сер. : Педагогічні науки). — Миколаїв : МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2011. — С. 109—114.

14. Нестеренко В.В. Індивідуалізація професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах заочного навчання / В.В.Нестеренко // Педагогічний альманах : зб.наук.праць / [редкол. В.В.Кузьменко (голова) та ін.]. — Херсон : РПО, 2012. — Вип.13. — С. 159—167.

15. Нестеренко В.В. Підготовка студентів-заочників до професійної діяльності як педагогічна проблема / В. В. Нестеренко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2012. — № 7(242). — (Сер. : Педагогічні науки ; Ч.1). — С. 107—115.

16. Нестеренко В.В. Принцип фасилітації в професійній підготовці майбутніх педагогів / В.В.Нестеренко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. — (Сер. : Педагогічні науки). — 2012. — № 7(232). — С. 97—101.

17. Нестеренко В.В. Організація самостійної роботи студентів-заочників у процесі їх професійної підготовки / В.В.Нестеренко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського : зб.наук. праць. — Вип.1.37. — Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2012. — С. 298—302. — (Сер. : Педагогічні науки).

18. Нестеренко В.В. Гуманістична спрямованість педагогічного процесу як чинника стимулювання творчої активності студентів / В.В.Нестеренко // Вісник Черкаського університету. — 2012. — № 28(241). — С. 83—89. — (Сер. : Педагогічні науки).

19. Нестеренко В.В. Фактори навченості майбутніх вихователів у професійній підготовці в системі заочного навчання / В.В.Нестеренко // Наука і освіта. — 2012. — № 5/CVVI, серпень-вересень. — С. 50—55.

20. Нестеренко В.В. Дидактичні умови управління самостійною навчальною діяльністю

студентів заочної форми навчання / В.В.Нестеренко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб.наук.праць. /за ред. доктора пед. наук, професора З.П.Бакум. — Вип.36. — Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2012. — С.165—173.

21. Нестеренко В.В. Умови розвитку творчої активності майбутнього педагога в процесі підготовки до професійної діяльності в системі заочного навчання / В.В.Нестеренко // Педагогічний альманах : зб.наук.праць / редкол. В.В.Кузьменко голова) та ін. — Вип.15. — Херсон : РПО, 2012. — С. 193—201.

22. Нестеренко В.В. Умови формування професійно–педагогічної компетентності майбутнього педагога в системі безперервної освіти / В.В.Нестеренко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету : зб.наук.праць /ред. кол. : І.П.Аносов (голов.ред.) та ін. — Мелітополь : Вид-во «Мелітополь», 2012. — С. 163—171. — (Серія «Педагогіка»; вип.8).

23. Нестеренко В.В. Підходи до організації самостійної роботи студентів–заочників у системі вищої професійної освіти / В.В.Нестеренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. — Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка. — 2012. — № 6(24). — С.316—325.

24. Нестеренко В.В. До проблеми персоналізації освітнього процесу у вищій школі / В.В.Нестеренко // Науковий вісник Донбасу : електронне наукове видання. — 2012. — № 3(19). — Режим доступу :

<http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN19/12nvvubs.pdf>

25. Нестеренко В.В. Методика реалізації андрагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання / В.В.Нестеренко // Науковий вісник Донбасу : електронне наукове видання. — 2012. — № 4(20). — Режим доступу :

<http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN20/12nvvszn.pdf>

26. Нестеренко В.В. Модель професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти в системі заочного навчання / В.В.Нестеренко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. — 2012.— № 4. — С. 3—9. — (Серія: педагогіка).

Статті у фахових виданнях зарубіжних країн:

27. Нестеренко В.В. Подходы к организации процесса подготовки будущих педагогов в системе заочного обучения / В.В.Нестеренко // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. — 2012. — № 10. — С.117–129.

28. Нестеренко В.В. Сущность и задания личностно–ориентированного подхода в образовании / В.В.Нестеренко // Современные проблемы науки и образования. — 2012. — № 6; URL:

<http://www.science-education.ru/106-8002>

29. Нестеренко В.В. Проблема профессиональной подготовки будущих педагогов в условиях заочного обучения в теории и практике высшей школы / В.В.Нестеренко // Вестник Южно-Уральского государственного университета. — Вып. 33. — 2012. — № 42 (301). — С. 160—163. — (Серия: «Образование, здравоохранение, физическая культура»).

Статті у наукових збірках і періодичних виданнях:

30. Nesterenko V.V. Self-education of part-time students via informational and communicative technologies / V.V.Nesterenko // European Science and Technology : materials of the II international research and practice conference (c.Wiesbaden, Germany, May 9th – 10th, 2012) : Bildungszentrum Rdk e.V., 2012. — Vol. III. — p.389—393.

31. Нестеренко В.В. К проблеме активизации учебной деятельности студентов-заочников / В.В.Нестеренко // Инновационный потенциал стран Евразийского сообщества и ближнего зарубежья в формировании нового общества XXI века : сб. научных трудов участников междунар. науч.-практ. конф., 18 мая 2012 г. /под.ред. А.М.Егоричева и Л.В.Мардахаева. — М. : ГАСИС-ЦИТиСЭ, 2012. — С. 256—262.

Тези та матеріали наукових конференцій:

32. Нестеренко В.В. Фасилитация в процессе высшего педагогического образования : материалы міжнар.наук.-практ.конф.[«Педагогічна складова підготовки фахівців із соціального захисту дитинства»], (Челябінск, 5–6 жовтня 2011 р.). – Челябинск-Костанай-Одеса : Видавництво Челяб.держ.пед.ун-та, 2012. – С. 61–70.

33. Нестеренко В.В. Заочна форма навчання в підготовці фахівців: особливості і перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Якість вищої освіти та проблеми підготовки фахівців у вищій школі»], (Одеса, 22–23 жовтня 2009 р.) / М-во освіти і науки, Південноукр. держ. пед. ун-т імені К.Д.Ушинського. — О. : Південноукр. держ. пед. ун-т імені К.Д.Ушинського”, 2009. – С. 85—86.

34. Нестеренко В.В. До проблеми підготовки студентів за заочною формою навчання : матеріали XVI міжнар. наук.-практ. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (Одеса, 21–22 квітня 2011 р. Ч.2) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Одеська державна академія будівництва та архітектури. — Одеса : Одеська державна академія будівництва та архітектури, 2011 р. – С. 131—134.

35. Нестеренко В.В. Персонифицированный подход в подготовке студентов заочной формы обучения : материалы міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти»], (Херсон, 4–5 травня 2011 р.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Херсонський державний університет. — Херсон : Херсонський державний університет, 2011. — С. 357—360.

36. Нестеренко В.В. Особливості вищої заочної педагогічної освіти в сучасних умовах : матеріали міжнар. наук.–практ. конф. [«Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування»], (Одеса, 6–7 жовтня 2011 р.) / М–во освіти і науки, молоді та спорту України, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського». — О. : ДЗ „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського”, 2011. — С. 102—103.

37. Нестеренко В.В. Проблема научно–исследовательской деятельности студентов заочной формы обучения : матеріали всеукр.наук.конф. [«Науково–дослідна робота у вищих навчальних закладах: досвід та проблеми»], (Одеса, 20–21 жовтня 2011 р.) / М–во освіти і науки, молоді та спорту України, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського». — О. : ПНПУ, 2011. — С. 45—46.

38. Нестеренко В.В. Место заочного обучения в системе непрерывного и высшего профессионального образования : II Открытый международный научный форум [«Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции»], (Одесса, 25–26 октября 2011 г.). — Израильский культурный центр г. Одесса при Посольстве Государства Израиль в Украине. — Одеса, 2011. — С. 70—71.

32. Нестеренко В.В. Системний підхід в організації вищої заочної освіти : матеріали всеукр.наук.–практ.конф. [«Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку»], (Запоріжжя, 10–11 листопада 2011 р.). — Запорізький національний університет. — Запоріжжя : ЗНУ, 2011. — С. 68—70.

33. Нестеренко В.В. Роль викладача при фасилітації професійної підготовки майбутніх педагогів : материалы XVII междунар. науч.–практ.конф. [«Наука: вчера, сегодня, завтра»], (Горловка, 26–27 января 2012 г.). — Киев : Изд–во ООО „НВП „Интерсервис””, 2012. — Ч.2. — С. 75—78.

34. Нестеренко В.В. Визначення рівнів професійної підготовки студентів–заочників до самостійної навчальної діяльності : матеріали міжнар. наук.–практ.конф. [«Теоретичні та методологічні проблеми сучасної педагогіки та психології»], (Одеса, 27–28 січня 2012 р.) / Південна фундація педагогіки. — О. : ГО «Південна фундація педагогіки», 2012. — С. 33—34.

35. Нестеренко В.В. До проблеми організації заочного навчання з елементами дистанційної освіти : матеріали міжнар. наук.–практ.конф. [«Проблеми та перспективи формування інноваційної системи освіти в ХХІ столітті»], (Львів, 3–4 лютого 2012 р.). — Львів : Львівська педагогічна спільнота, 2012. — С. 18—20.

36. Нестеренко В.В. Впровадження інноваційних технологій у систему вищої заочної освіти : матеріали наук.–практ. конф. [«Педагогіка та психологія: традиції та інновації»], (Харків,

17–18 лютого 2012 р.). — Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2012. — С. 59–60.

37. Нестеренко В.В. До проблеми самоосвіти студентів–заочників : матеріали Кіровоградської сесії I всеукраїнської науково-практ. конф. [«Придніпровські соціально–гуманітарні читання»], (м.Кіровоград, 15 червня 2012 р.) : у 2–х частинах. — Д. : ТОВ «Інновація», 2012. — ч.2. — С. 132—134.

38. Нестеренко В.В. До проблеми самостійної роботи студентів–заочників у процесі їх професійної підготовки : III Открытый международный научный форум [«Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции»], (Одесса, 16–17 октября 2012 г.). — Израильский культурный центр г. Одесса при Посольстве Государства Израиль в Украине. — Одеса, 2012. — С. 77—79.

39. Нестеренко В.В. Формування професійно–педагогічної компетентності майбутнього педагога в системі безперервної освіти : матеріали всеукр. конф. [«Проблеми компетентнісного підходу у підготовці майбутніх вчителів: тенденції та перспективи»], (м.Кривий Ріг, 4–6 вересня 2012 р.) / гол.ред. Бакум З.П. — Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2012. — С. 22–23.

40. Нестеренко В.В. Реалізація педагогічної моделі підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти в системі заочного навчання : матеріали Бердянської сесії I всеукраїнської науково–практ. конф. з міжнародною участю [«Придніпровські соціально–гуманітарні читання»], (м.Бердянськ, 22 вересня 2012 р.) : у 5–ти частинах. — Д. : ТОВ «Інновація», 2012. — Ч.3. — С. 98—99.

41. Нестеренко В.В. Розвиток творчої активності майбутнього педагога в процесі підготовки в системі заочного навчання : матеріали всеукраїнської наук.–практ. конф. [«Професійно–творча самореалізація педагога в умовах інноваційної освіти»], (м.Суми, 25–26 жовтня 2012 р.). — Суми : Видавництво СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2012. — С. 47—50.

АНОТАЦІЯ

Нестеренко В. В. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальностей 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2013.

У дисертації розроблено та науково обґрунтовано концепцію підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання, яка охоплює методологічний, теоретичний та

технологічний концепти; андрагогічну модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання; обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання (індивідуалізація освітнього процесу, персоналізація навчальної діяльності студентів, фасилітативна підтримка студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності); визначено поняття «підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання», «підготовленість студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності», компоненти (відкритість до змін, загальні розумові здібності, вміння опрацювати інформацію), показники (ригідність/мобільність; узагальнення та аналіз матеріалу, інертність мислення і переключення, емоційні компоненти мислення і відволікання, швидкість і точність сприйняття; закономірності числового ряду, визначення суттєвих ознак, складні аналогії, виключення понять) підготовленості студентів заочної форми навчання до самостійної навчальної діяльності. Розроблено експериментальну методику підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі заочного навчання.

Ключові слова: підготовка, майбутні фахівці дошкільної освіти, заочне навчання, підготовленість до самостійної навчальної діяльності, андрагогічна модель, педагогічні умови.

АННОТАЦІЯ

Нестеренко В. В. Теоретико-методологические основы подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальностям 13.00.04 – теория и методика профессионального образования, 13.00.08 – дошкольная педагогика. – Государственное учреждение «Пивдэнноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2013.

В диссертации разработана и научно обоснована концепция подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения, состоящая из методологического, теоретического и технологического концептов. В ходе исследования определено, что подготовка будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения – это специально организованный процесс овладения будущими воспитателями профессиональной деятельностью, которая происходит без отрыва от основного места работы в контексте целенаправленной самостоятельной учебной деятельности под руководством и при поддержке преподавателей вуза; базируется на постепенном осознании будущим специалистом себя и своих возможностей в усваиваемой профессиональной деятельности и овладении умениями учиться самостоятельно. К особенностям студентов заочной формы дошкольной профессиональной подготовки как субъектов самостоятельной учебной деятельности относим позитивную и осознанную мотивацию обучения, от-

ветственность, осознанность информационного запроса, ангажированность, способность к рефлексии, критичность, открытость и децентрализованность мышления, самостоятельность и др.

Подготовленность студентов заочной формы обучения к самостоятельной учебной деятельности определяем как индивидуальную характеристику способности будущего специалиста быть субъектом учебной деятельности в процессе профессиональной подготовки. К компонентам такой подготовленности относим: открытость к изменениям, общие умственные способности, умение обрабатывать информацию.

Оценка уровней подготовленности будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения определялась по таким показателям: ригидность/мобильность; обобщение и анализ материала, инертность мышления и переключения, эмоциональные компоненты мышления и отвлекаемость, скорость и точность восприятия; закономерности числового ряда, определения существенных признаков, сложные аналогии, исключение понятий и особенности их связи относительно возраста студентов.

Установлено, что в условиях действующей системы подготовки будущих специалистов дошкольного образования, влияние исследуемых показателей подготовленности студентов к самостоятельной учебной деятельности на успешность их обучения происходит по разным математическим моделям, которые позволяют составлять прогнозы эффективности подготовки студентов-заочников на начальном этапе обучения в вузе с учетом их возраста и проявления индивидуальной подготовленности к самостоятельной учебной деятельности.

Разработана андрагогическая модель подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения, состоящую из четырех компонентов (диагностического, прогнозирующего, содержательно-методического и результативного), педагогических условий подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения (индивидуализации образовательного процесса, персонализации учебной деятельности студентов, фасилитативной поддержки студентов в процессе их самореализации и саморазвития как субъектов самостоятельной учебной деятельности) и форм их реализации (входящее и текущее компьютерное тестирование, выполнение учебных заданий для самостоятельной работы с консультативной поддержкой и методическим сопровождением преподавателя с помощью информационных компьютерных технологий).

Экспериментально апробирована методика подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения в соответствии с андрагогической моделью. Содержание методики заключалось в овладении опытом самостоятельного поиска, обработки и хранения учебной информации, формирование навыков и умений логического мышления и педагогического сопровождения самостоятельной учебной деятельностью студентов заочной формы обучения. Такая постановка работы на заочном отделении способствовала разгрузке учебно-экзаменаци-

онных сессий от форм отчетности, предоставляла студентам возможность сосредоточиться на учебных занятиях в период сессии, что способствовало их более успешной самостоятельной работе в ходе подготовки к дальнейшим учебно-экзаменационным сессиям, и, безусловно, - более прочному и глубокому усвоению учебного материала, что важно для повышения уровня компетентности будущего специалиста.

Ключевые слова: подготовка, будущие специалисты дошкольного образования, заочное обучение, подготовленность к самостоятельной учебной деятельности, андрагогическая модель, педагогические условия.

ANNOTATION

Nesterenko V. V. Theoretical and Methodical Grounds for Training Future Specialists in the Sphere of Preschool Education within the System of Part-time Education. – To be considered a manuscript.

The dissertation for a doctoral degree of pedagogical sciences in speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education, 13.00.08 – Preschool Pedagogics. – State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”. – Odessa, 2013.

The conception aimed at training future specialists in the sphere of preschool education within the system of part-time education embracing the methodological, theoretical and technological concepts as well as the andragogical model aimed at training future specialists in the sphere of preschool education within the system of part-time education are elaborated and scientifically grounded in the dissertation; the pedagogical conditions facilitating the training of future specialists in the sphere of preschool education within the system of part-time education (individualization of educational process, personalization of students' academic activity, facilitating support of students in the process of their self-realization and self-development as the subjects of independent academic activity) are grounded; the notions “training of future specialists in the sphere of preschool education within the system of part-time education” and “readiness of part-time students for independent academic activity” as well as the components (openness for changes, general mental capacity, information processing skills) and indices (rigidity/mobility; generalization and analysis of material, inertness of thinking and changeover, emotional components of thinking and diversion, speed and accuracy of perception; regularity of numerical series, specification of the essential features, complex analogies, exclusion of concepts) signifying the readiness of the part-time students for independent academic activity are defined.

The experimental methods enabling the training of future specialists in the sphere of preschool education within the system of part-time education are elaborated.

Key words: training, readiness, future specialists in the sphere of preschool education, part-time education, independent academic activity, andragogical model, pedagogical conditions.